

سنجدش عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت زندگی شهری در محلات بافت فرسوده (مورد مطالعه: منطقه ۱۹ شهرداری تهران)

دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران	نعمت حسین‌زاده
استاد گروه جغرافیای انسانی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران	علیرضا استعلامی*
استادیار گروه جغرافیای انسانی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران	تهمینه دانیالی
استادیار گروه شهرسازی، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران	الهام امینی

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت: ۹۹/۰۵/۲۰ پذیرش: ۹۹/۰۸/۲۴

چکیده: امروزه رشد شهرنشینی و افزایش تعاملات انسانی در بخش‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و ... اهمیت مفهوم کیفیت زندگی شهری را افزایش داده است. در این میان سنجش این مهم در پهنه‌های فرسوده از یکسو مستلزم سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و برخورداری از مدیریت اجرایی هماهنگ است و از دیگر سو نیازمند مشارکت فعالانه و همه‌جانبه مردم با مدیریت شهری است. گسترش وسیع فضاهای فرسوده در شهر تهران و نیز وضعیت نامساعد این فضاهای نیاز به برنامه‌ریزی و ارتقای کیفیت زندگی شهری در این بافت‌ها را به وجود آورده است. زندگی در چنین بافت‌هایی با ناامنی، افسردگی، هرج و مرج، اغتشاش و فقدان همکاری‌های اجتماعی و در نتیجه وقوع بحران را به همراه خواهد داشت. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت زندگی شهری در محلات بافت فرسوده در منطقه ۱۹ شهرداری تهران با روش استنادی-پیمایشی می‌باشد. برای رسیدن به این هدف با بررسی ادبیات تحقیق و متون مرتبط با کیفیت زندگی معیارهای موردنظر (شیوه استقرایی) استخراج گردید. سپس به شیوه پیمایشی ابعاد رضایتمندی ساکنین این محلات از کیفیت زندگی جمع‌آوری و با تکنیک‌های تحلیلی سنجیده و بر حسب طیف لیکرت امتیازبندی شده‌اند. امتیاز این شاخص‌ها از ۱ تا ۵ (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) می‌باشد. در انتها به ارزیابی و تحلیل آمار به دست آمده از جمعیت نمونه با استفاده از فرمول کوکران و نرم‌افزار SPSS به صورت نمونه‌گیری سهمیه‌ای، تصادفی ساده و با تکنیک آماری بررسی شد. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که مدیران محلات می‌توانند در افزایش مشارکت‌های شهروندان مؤثر عمل کنند و در چنین شرایطی، مطالعات ارزیابی کیفیت زندگی شهری باید به عنوان یک ضرورت در کنار مطالعات کمی و کیفی کاربری‌ها و کالبد شهرها، در برنامه‌های توسعه شهری در سطوح ملی و محلی و به ویژه در محلات بافت فرسوده مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: مشارکت، ارتقای کیفیت زندگی شهری، بافت فرسوده شهری، منطقه ۱۹ شهرداری تهران
طبقه‌بندی JEL: J17, O18, G14, L32

آسیب‌پذیر بوده و از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردارند (محمدصالحی و همکاران، ۱۳۹۲).

رشد سریع شهرها در چند دهه اخیر، سبب بی‌توجهی به بافت‌های قدیمی شده و کیفیت زندگی در این بافت‌ها تنزل پیدا کرده و رو به فرسوده شدن رفته است. کیفیت زندگی، مفهومی چندبعدی است که تأثیرات بهسزایی بر زندگی ساکنان محدوده سکونتی دارد که مهم‌ترین تأثیر، رضایتمندی ساکنان از سکونت در این بافت‌ها است. به‌واسطه بحران کیفیت که در حال حاضر بیشتر بافت‌های شهری در ایران با آن مواجه هستند، مبحث کیفیت از لحاظ علمی از مباحث بنیادین در برخورد با بافت فرسوده شهری است. نوسازی بافت‌های فرسوده شهری با توجه به اهمیت آن در ارتقای کیفیت زندگی ساکنان شهر و بازتولید ارزش‌های اقتصادی برای پیشبرد اهداف توسعه‌ای جامعه، توجه مدیران و پژوهشگران عرصه شهری را به خود جلب کرده است (سیدی‌نسب، ۱۳۹۲). بنابراین، کیفیت مفهومی ذهنی و چندبعدی است و آن را می‌توان ادراک افراد از موقعیت خود در زمینه فرهنگی و ارزشی که در آن زندگی می‌کند و در ارتباط با اهداف، انتظارات و استانداردهای آنها دانست.

ماهیت ویژه بافت فرسوده، هرگونه بی‌توجهی به آن را از جهات مختلف بی‌اعتبار می‌سازد و برای مواجهه با این مشکل باید به ابعاد کیفی و اجتماعی آن توجه شود. از جهت اجتماعی چه در صورت متروک شدن و چه تراکم کاربری‌های نامتناسب، بخشی از جامعه و ضامن زندگی انسان‌ها است، از نظر کالبدی نیز با وجود همه فرسودگی هنوز دارای ارزش‌های معماری و شهرسازی بی‌نظیری است؛ به همین دلیل توجه بسیاری از صاحب‌نظران به مفهوم کیفیت زندگی شهری معطوف شد تا این طریق تلاش‌هایی در راستای ارتقای شرایط زندگی و بهبود بخشیدن به بعد کیفی زندگی و در نتیجه مدیریت بحران در این سکونتگاه‌ها صورت گیرد (پوراحمد و زارعی، ۱۳۹۴).

۱- مقدمه

سازمان بهداشت جهانی با اصلاحات مختصری، شهر سالم را شهری تعریف کرده است که محیط‌های کالبدی و اجتماعی خود را به‌طور پیوسته بهبود می‌بخشد و منابعش را توسعه می‌دهد (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۹). رشد شهر و شهرنشینی، بارزترین ویژگی تحولات اجتماعی- اقتصادی در دوره اخیر است. شهرنشینی در این دوره با چنان سرعتی افزایش یافته که بسیاری از فرصت‌ها را برای ارتقای کیفیت زندگی به شدت محدود کرده است. بدون شک کیفیت یک سکونتگاه انسانی در ابعاد مختلف بر تعلق مکانی شهروندان مؤثر است (اسدی و همکاران، ۱۳۹۹). لذا هم‌زمان با شهری شدن جامعه ایران، تحلیل پیامدهای آن، از جمله ارزیابی کیفیت زندگی شهری، یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های مطالعات شهری کشور است. در دهه‌های اخیر رشد بی‌رویه و شتابان شهرها در ایران، مشکلات شهری زیادی را دامن زده است؛ به‌گونه‌ای که این مشکلات و نارسایی‌ها تمامی جنبه‌های شهرنشینی را تحت تأثیر خود قرار داده و گاهی زندگی شهری را مختل کرده است.

یکی از مشکلات عمدۀ شهرهای قدیمی‌تر، وجود بافت‌های فرسوده در آنهاست که خود سرآغاز بسیاری از مشکلات شهری شده و مسائل اقتصادی- اجتماعی، کالبدی- فیزیکی، زیست‌محیطی و امنیتی را در پی داشته و زمینه ناپایداری را در بسیاری از شهرها فراهم ساخته است. در اصل، ساختار کالبدی شهرها متأثر از جریان طبیعی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد (ابراهیم‌زاده و ملکی، ۱۳۹۱). در واقع بسیاری از بافت‌های سنتی که زمانی مایه افتخار و مبارفات شهرها بوده‌اند، در حال حاضر در معرض فرسایش و تخریب قرار گرفته‌اند. بافت فرسوده شهری به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی و فیزیکی، برخورداری نامناسب از دسترسی سواره، تأسیسات، خدمات و زیرساخت‌های شهری،

۲- پیشینه تحقیق

الف) پژوهش‌های خارجی

ماندلی^۱ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «فضای عمومی و معضل تحول کیفیت شهری در شهرهای نوظهور: مطالعه موردی جده»، به بحث درباره پویایی در چنین فضاهایی پرداخته است. این تحقیق نحوه رویکردهای مدرنیست به برنامه‌ریزی را بررسی و شیوه‌های مدیریت در شهرهای نوظهور، فضای شهری با کیفیت زندگی را در شهر جده تحلیل کرده است و به این نتیجه رسید فضاهای عمومی نتوانسته‌اند نیازهای روزمره مردم را برآورده کنند و طرح پیشگیرانه شهری برای ارتقای کیفیت زندگی و محیط‌زیست می‌تواند از راهکارهای اساسی باشد.

میتال^۲ و همکاران (۲۰۱۹) به ارزیابی کیفیت زندگی سالمندان ساکن در مناطق روستایی و شهری منطقه آملبا رویکرد مقایسه‌ای پرداختند و کیفیت زندگی سالمندان ساکن در مناطق روستایی و شهری را با عوامل کالبدی- اجتماعی و جمعیتی تأثیرگذار بر کیفیت زندگی سالمندان مقایسه کردند. یافته‌های تحقیق نشان دادند کیفیت زندگی در میان سالمندان یک نگرانی جهانی است؛ زیرا وضعیت سلامت و رفاه را در بین جمعیت تعیین شده منعکس می‌کند و بالا رفتن کیفیت زندگی در محلات می‌تواند به عنوان مراقبت‌های بهداشتی یک نوع تقویت‌کننده برای سالمندان در این محلات باشد.

مورگاس و کلوبوشینک^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان کیفیت زندگی در شهر، کیفیت زندگی شهری یا رفاه در شهر، به ایده‌پردازی و مطالعه موردی پرداختند و در انتها به این نتیجه رسیدند که کیفیت زندگی با افزایش تمرکز و رشد شهرنشینی در جهان باید پاسخگوی نیاز شهروندان باشد و کیفیت زندگی شهری به عنوان یک قسمت اصلی و رفاه یک شهر می‌باشد.

ظرفیت سکونت در شهر تهران با توجه به افزایش ساخت‌وسازهای طبقاتی طی ده سال گذشته ۴۰ درصد افزایش یافته است و همین امر باعث شده مفهوم کیفیت زندگی شهری در فرایند توسعه شهرها به حلقه‌ای مفقوده در همه وجوه زندگی مبدل شود (وظیفه‌دوسť و امینی، ۱۳۸۸). بنابراین معضل و مسئله موضوع در محدوده مورد مطالعه محسوس و آشکار است، مطالعه و احیای مرکز شهرها و به عبارتی توجه به ارتقای کیفیت محلات بافت فرسوده با تأکید بر مدیریت بحران در منطقه ۱۹ تهران نیز از این قاعده مستثنی نیست. در حال حاضر بی‌توجهی به بافت‌های یاد شده با توجه به نقش مؤثر آن در حفظ و احیای کالبد شهر، ارتقای کیفیت زندگی، رفع مشکلات آن در اولویت‌های مهم مسئولان این منطقه قرار گرفته است تا با استفاده از آن گام‌های مهمی به منظور بهسازی و ارتقای کیفیت زندگی در بافت یاد شده از منظر مدیریت بحران برداشته شود. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی نقش مدیریت شهری در ارتقای کیفیت محلات بافت فرسوده با تأکید بر مدیریت بحران در منطقه ۱۹ شهرداری تهران می‌باشد. با توجه به برداشت و مطالعات میدانی در این منطقه، افراد ساکن در محله اولویت‌های مربوط به کیفیت زندگی را مسائلی چون شاخصه‌های کالبدی، اجتماعی و زیستمحیطی می‌دانند که بی‌توجهی مسئولین به این عوامل در بافت، فرسودگی را به دنبال دارد که با نگاه ویژه به این شاخص‌ها می‌توان به هدف موردنظر که ارتقای کیفیت زندگی در این بافت‌ها و سرزندگی و رضایت است دست یافت. در نهایت این سؤال پیش می‌آید که با تقویت چه عواملی می‌توان به ارتقا و افزایش کیفیت و رضایتمندی از زندگی در بافت فرسوده دست یافت؟

1- Mandeli

2- Mittal

3- Murgaš & Klobučník

شهروندان در منطقه ۱۵ تهران پرداختند. برای بررسی این ارتباط از روش آزمون همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی و آزمون تی تک نمونه‌ای، استفاده شد. نتایج نشان دادند از میان متغیرهای مستقل پژوهش (ابعاد بازارآفرینی پایدار)، بیشترین تأثیر بر کیفیت زندگی شهری را بعد بازارآفرینی اقتصادی مؤلفه کارآفرینی و همچنین از میان مؤلفه‌های بازارآفرینی فرهنگی مؤلفه دسترسی به کتابخانه، کمترین تأثیر کلی را بر کیفیت زندگی شهری داشته است.

اشرفی و همکاران (۱۳۹۸) راهبردهای ارتقای کیفیت زندگی کاری کارکنان مشاغل دولتی در یکی از شعب بانک‌های دولتی شهر تهران را با استفاده از فرمول کوکران مورد سنجش و ارزیابی قرار دادند. نتایج آزمون نشان‌دهنده آن است که عوامل مدیریتی، عوامل ساختاری، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل روان‌شناختی و عوامل فرهنگی، تأثیر معناداری بر کیفیت زندگی داشتند و در زیر مؤلفه‌ها نیز همه عوامل موردنبررسی به‌غیر از متغیر پرورش استعداد و مهارت در زیر مؤلفه عوامل مدیریتی و متغیر تضاد سازمانی در زیر مؤلفه عامل ساختاری همگی تأثیر معناداری داشتند.

خلیل‌آبادی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی تأثیر عملکرد مدیریت شهری بر ارتقای کیفیت زندگی شهروندان شهر جدید بهارستان پرداختند. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد رابطه معناداری با ضربیت همبستگی 0.694 بین عملکرد مدیریت شهری با کیفیت ذهنی و عینی زندگی از دیدگاه شهروندان وجود دارد. همچنین فراهم کردن تأسیسات شهری با میزان 0.17 بیشترین اثر را در بالا رفتن میزان کیفیت زندگی در سطح شهر بهارستان داشته است. در نتیجه برای بهبود کیفیت زندگی در سطح شهر بهارستان برنامه‌ریزی در زمینه اصلاح تأسیسات شهری مانند شبکه برق و جمع‌آوری فاضلاب و آبهای سطحی و برخی شبکه معابر و نیز تأمین خدمات موردنیاز شهروندان، پیشنهاد می‌شود.

وزیاک بیالوولسکا^۱ (۲۰۱۶) در تحقیقی، با عنوان «کیفیت زندگی در شهرها، شواهد تجربی در چشم‌انداز تطبیقی اروپایی»، به مطالعه و بررسی کیفیت زندگی چهل و یک‌هزار نفر از شهروندان در ۷۹ شهر اروپا پرداخته است. این تحقیق اثبات می‌کند که رضایت شهروندی غیرمتقارن می‌باشد؛ زیرا شهروندان از سطح حمل و نقل عمومی، تسهیلات فرهنگی، فضاهای سبز، میزان دسترسی به خرده‌فروشان از لی، کیفیت هوا، اثربخشی مدیریت عمومی و قابلیت اعتماد به مدیریت عمومی و به‌طور کلی، شهروندان، رضایت کمتری از زندگی در شهر خود داشتند.

آتیا و خلیلی^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی به متابولیسم شهری و کیفیت زندگی در مناطق غیررسمی پرداختند. این تحقیق، تولید منابع و چگونگی جریان آنها در شهرها را به عنوان متابولیسم شهری توصیف می‌کند و نتیجه‌گیری می‌کند که کیفیت واقعی زندگی ساکنان محلی با برنامه‌ریزی اکولوژیکی آنها میسر می‌شود و همچنین برای بهبود کیفیت زندگی در منطقه ضمن حفظ استفاده کارآمد از منابع محلی و به حداقل رساندن استفاده از آن در شهرنشینی می‌توان به ارتقای کیفیت زندگی در شهرها دست یافت.

تكلای^۳ (۲۰۱۲) سازگاری و ناهنجاری در کیفیت زندگی، شاخص‌ها و سیاست‌های لازم برای برنامه‌ریزی شهری در اتیوپی را بررسی کرد. این پژوهش، اندازه‌گیری کیفیت زندگی با استفاده از شاخص‌های مسکن، دسترسی به خدمات عمومی، فضای سبز و درآمد خانوار و شناسایی دلایل سازگاری و ناهنجاری در شهر مکله^۴ شمال شرق اتیوپی پرداخته است. نتایج، حاکی از نابرابری کیفیت زندگی در تمام شاخص‌های بیان شده می‌باشد.

ب) پژوهش‌های داخلی

یوسف‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) به سنجش ارتباط و تأثیر ابعاد بازارآفرینی پایدار بر رویکرد کیفیت زندگی

1- Węziak-Białyolska

2- Attia & Khalil

3- Teklay

4- Mek'ele

معناداری وجود دارد (متغیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی ذهنی تا ۲۸ درصد تأثیرگذار است). خواجه شاهکوهی و همکاران (۱۳۹۴) به ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان در امور شهری مبنیودشت پرداختند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۵۰ نمونه انتخاب و به تحلیل اطلاعات توسط پرسش‌نامه پرداخته شد. نتایج نشان دادند که ابعاد سلامت اجتماعی و روانی بالاتر از حد متوسط و ابعاد سلامت محیطی و جسمانی و همچنین کیفیت محیط شهری پایین‌تر از حد متوسط قرار دارند. همچنین نتایج آزمون آماری تحلیل واریانس نشان داد که افزایش کیفیت محیط و زندگی در شهر می‌تواند به افزایش مشارکت شهروندان در امور شهری منجر شود و بین این دو رابطه مستقیمی وجود دارد. نتایج پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت زندگی متکی بر عوامل مکانی است و در هریک از محدوده‌های موردنظری، نتایج ارائه شده در شاخص‌های مختلف، متفاوت است. محدوده این پژوهش نیز به لحاظ ساختاری از وضعیت یکسانی برخوردار نیست؛ لذا سنجش وضعیت کیفیت زندگی در این محدوده نیز از لحاظ کاربردی و برنامه‌ریزی حائزهمیت است.

۳- مبانی نظری

هدف جامع همه اقدامات، کیفیت و سرزنشگی شهری، توسعه کیفی اجتماع محلی است (Sarrafi, 2015). کیفیت زندگی شهری به عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعات شهری در کشورهای مختلف جهان محسوب می‌شود (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸). کیفیت زندگی واژه‌ای است چندبعدی و چندمفهومی که از دهه ۱۹۶۰ وارد مباحث جغرافیا مخصوصاً جغرافیای انسانی گردیده و امروزه هدف اصلی برنامه‌ریزی شهری، ارتقای سطح کیفیت زندگی ساکنین شهر می‌باشد. هدف از مطرح کردن مفهوم کیفیت زندگی شهری را می‌توان

شماعی و شهسوار (۱۳۹۶) در پژوهشی به ارزیابی کیفیت زندگی در شهر جدید پرنده پرداختند. تعداد جامعه آماری ۳۸۲ نفر می‌باشد و به منظور تحلیل متغیرهای مورد مطالعه، از نرم‌افزار SPSS و روش‌های Synectics آماری آزمون تی تست تک نمونه‌ای، تکنیک Anova استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که وضعیت کیفیت زندگی در منطقه موردمطالعه در زمینه‌های زیرساخت‌های شهری، درآمد پایدار شهری و توسعه اجتماعی فرهنگی از نظر شهروندان مطلوب نیست و تنها ویژگی‌های کالبدی در قلمروی مکانی تحقیق، در حد مطلوب با میانه ۳ ارزیابی شده است.

علوی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «سنجدش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری با رویکرد شهر سالم (مطالعه موردی: شهر بهبهان)» نشان دادند رضایتمندی شهروندان از شاخص‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی در منطقه ۱ بیشتر از حد متوسط و در منطقه ۲ پایین‌تر از حد متوسط نشان داده شده است. از میان ۱۰ متغیر، در منطقه ۱، بالاترین میزان رضایت مربوط به متغیر تعلق مکانی است که این امر می‌تواند ناشی از احساس تعلق ساکنان و تمایل به گذران اوقات فراغت در منطقه باشد. در منطقه ۲ بالاترین میزان رضایت مربوط به متغیر بهداشت محیط است که می‌تواند متأثر از آب آشامیدنی سالم و نظافت معابر در منطقه باشد؛ همچنین کمترین میزان رضایت در منطقه ۱ و ۲، مربوط به متغیر درآمد و هزینه و توزیع ثروت بوده است که می‌تواند نتیجه درآمد پایین افراد، هزینه‌های زندگی بالا و توزیع نامناسب ثروت و درآمد در جامعه باشد.

محمدنیا و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به تحلیل و ارتباط‌سنجی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی ذهنی در محله جدید جاهد شهر مشهد پرداختند. نتایج نشان دادند بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی ذهنی رابطه

مادرشهرها به کار گرفته شده است. نگرش عینی اغلب به تحلیل به صورت عینی محدود شده است و گزارش ثانویه اغلب در مقیاس‌های فضایی و جغرافیایی، داده را جمع می‌کند. آنها عمدتاً از مجموع داده دولتی رسمی ریشه می‌گیرند که آمارگیری را شامل می‌شود. این نگرشی است که اغلب با تحقیق متذکران اجتماعی همراه است. نگرش ذهنی به صورت خاص طراحی شده است تا داده اولیه را در سطح فردی یا بدون تجمع با استفاده از شیوه‌های تحقیقی اجتماعی که تمرکز آن بر رفتارهای افراد و ارزیابی جنبه‌های مختلف کیفیت زندگی در سطح عمومی و کیفیت زندگی شهری به طور خاص و ویژه جمع آوری کند (قائمی و همکاران، ۱۳۹۶). در نوسان میان دو نگرش عینی و ذهنی، دیدگاه کل نگر به وجود آمد. این دیدگاه کیفیت زندگی را پدیده‌های چندبعدی می‌داند و هر دو مؤلفه عینی و ذهنی را در نظر می‌گیرد (قادری و همکاران، ۱۳۹۸). کیفیت زندگی به عنوان مفهومی برای نشان دادن میزان رضایت فرد از زندگی و به عبارتی معیاری برای تعیین رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است. این ابعاد می‌توانند زمینه‌های تغذیه‌ای، آموزشی، بهداشتی، امنیت و اوقات فراغت را شامل شود (فنی و همکاران، ۱۳۹۴). کیفیت زندگی به عنوان یک مفهوم ذهنی مبتنی بر ارزش‌ها و تمایلات فردی در ارتباط با میزان رضایتمندی از زندگی در نظر گرفته شده است. به بیان دیگر رضایت از زندگی به عنوان مؤلفه اصلی کیفیت زندگی مورد تأکید قرار می‌گیرد و در این خصوص چهار نوع رضایت از زندگی وجود دارد که عبارتند از: رضایت ناشی از داشتن (میزان برخورداری افراد از امکانات)، رضایت ناشی از ارتباط (روابط اجتماعی افراد)، رضایت ناشی از بودن (پنداشت فرد نسبت به خویشتن و تعریف از کیستی خود که دلالت بر معناداری و کنترل بر زندگی خود در مقابل از خودبیگانگی دارد) و رضایت ناشی اقدام و عمل (چگونگی زمان در اختیار در قالب اوقات فراغت) (خواجه و همکاران، ۱۳۹۱).

به صورت خلاصه این طور بیان کرد (حسینی عباسآبادی و طالعی، ۱۳۹۶):

- اصلاح و تکامل مفهوم توسعه از توسعه کمی به توسعه پایدار شهری
- تخصیص بهینه منابع و تسهیلات شهری
- ارزیابی محیط شهری برای تأمین نیازهای روزمره زندگی شهروندان.

کیفیت زندگی از شاخص‌ها و زیرشاخص‌هایی تشکیل می‌شود که فرض ممکن بر این است که در هر مکان به یک میزان اهمیت و اولویت نداشته باشند مخصوصاً در دو نوع بافت فرسوده و جدید. برخی کیفیت زندگی به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنجه‌ای برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و ... تفسیر کرده‌اند. کیفیت زندگی یک فرد به حقایق عینی و خارجی زندگی‌اش و دریافت‌ها و ادراکات درونی و ذهنی او از این عوامل و نیز از خودش وابسته است (اسماعیلی و خیری، ۱۳۹۷). کیفیت زندگی ویژگی‌های کلی اجتماعی- اقتصادی محیط در یک ناحیه را نشان می‌دهد که می‌تواند به عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماع به کار رود. همچنین، به عنوان معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده تعریف شده است. در این راستا، کیفیت زندگی شهری نیز به عنوان چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده‌ها و شهرها تعریف می‌شود. با توجه به تعاریف ارائه شده می‌توان گفت که اصولاً کیفیت زندگی یک مفهوم پیچیده و چندبعدی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت در یک مقیاس جغرافیایی خاص (روستا، شهر و کشور) است که هم متکی به شاخص‌های ذهنی یا کیفی و هم متکی به شاخص‌های عینی و کمی است (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰). از این رو دو نگرش اصلی توسط محققان برای بررسی کیفیت زندگی به خصوص در زمینه زندگی افراد در مناطق شهری و

جدول ۱- شاخص‌های مورد استفاده در رابطه با کیفیت زندگی

شاخص‌های مورد استفاده	محققان
مسکن، سلامتی، قدرت خرید، فعالیت‌های تفریحی، مشارکت اجتماعی، فعالیت ورزشی، تعطیلات خدمات شهری، رضایتمدی از روابط همسایگی، محیط اجتماعی، وابستگی‌های محلی، محیط مسکونی	Talberth (2012)
جنبهای فضایی، اشتغال، اقتصاد، منابع و محیط، بهداشت، امید به زندگی، امنیت، مهاجرت، آموزش فرصت‌های پیشرفت فردی، برابری اجتماعی، شرایط زندگی جامعه، حمل و نقل، ارتباطات	Lee (2008)
رضایت از شغل، رضایت از توزیع ثروت و درآمد، رضایت از هزینه‌های زندگی، قدرت خرید، احساس امنیت، رضایت از رابطه اجتماعی، رضایت از پایبندی به رسوم و سنن مثبت، رضایت از سلامت اجتماعی- فرهنگی محیط اطراف، احساس هدفمندی، دسترسی به آگاهی و اطلاعات شهر، دسترسی به بانک‌ها، مراکز خرید و ورزشی، هنری و مکان‌های آموزشی، رضایت از محله مسکونی، رضایت از ساختمان مسکونی، رضایت از وضعیت خیابان‌ها و ترافیک، رضایت از حمل و نقل عمومی، رضایت از فضای سبز، رضایت از بهداشت محیط	McCrea et al (2006)
مسکن، محله، امنیت، حمل و نقل، دسترسی به خدمات، اقتصادی، بهداشتی، همسایگی، سلامت، مدیریت شهری	Shin (2003)
مقررات ساخت‌وساز، تنوع مسکن، نواحی سبز و نواحی بازآفرینی، زیرساخت‌ها و خدمات، هزینه زندگی و فرصت‌های شغلی، وسعت و نرخ خدمات آموزشی، میزان و نرخ خدمات سلامت، فعالیت‌های فرهنگی و سرگرمی و امنیت، کیفیت حمل و نقل، توانایی ارتباطات، حمل و نقل عمومی و ترافیک	حسنی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵)
	فنی و همکاران (۱۳۹۴)
	قالیباف و همکاران (۱۳۹۰)

- نفوذناپذیری معرف عدم دسترسی‌های مناسب و نبود معابر با عرض کافی برای حرکت سواره. ریزدانگی معرف فشردگی بافت و کوچکی و کثرة قطعات با مساحت انداک (به طوری که این قطعات زیر ۲۰۰ متر را شامل می‌شود (پور احمدی و زارعی، ۱۳۹۴).

۴- روش تحقیق

روش اعمال شده در این تحقیق، اسنادی- پیمایشی می‌باشد که در ابتدا به معرفی مفاهیم موردمطالعه پرداخته می‌شود. در ادامه وضع موجود منطقه در ارتباط با هدف تحقیق توصیف می‌گردد و در نهایت به تحلیل و ارزیابی و ارائه پیشنهادها و راهکارها می‌انجامد. این پژوهش براساس مشاهده سیستماتیک (نگرش سیستمی) تدوین شده و از نظر هدف، تحقیقی کاربردی است و از لحاظ متداول‌بودی پژوهش به روش کمی انجام شده است. همچنین در جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای اسنادی استفاده شده و برای تحقق داده‌ها، روش تحلیلی- توصیفی به کار گرفته شده است. با توجه به ماهیت موضوع مورد مطالعه و هدف آن، در این تحقیق، جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه

مفهوم فرسودگی شهری را می‌توان تنزيل شرایط اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بافت شهری دانست. به طور کلی کاهش کارایی هر پدیده‌ای، فرسودگی آن را در پی دارد. هنگامی که در محدوده‌ای از شهر، حیات آن به هر علتی رو به رکود می‌رود، بافت شهری آن محدوده در روند فرسودگی قرار می‌گیرد. بافت فرسوده شهری عبارت است از: بافت‌های شهری که وجود عوامل و عناصر مختلف در آن، کاهش ارزش‌های کیفی محیط‌زیست انسان را از جنبه‌های کالبدی، عملکردی، زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌آورد و با نزول ارزش‌های سکونتی، نوسازی در بافت متوقف می‌شود و میل مهاجرت در جمعیت ساکن فزونی می‌یابد (وارثی و همکاران، ۱۳۹۱). به عبارت دیگر بافت فرسوده را می‌توان بافتی برشمرد که جریان حیات و زندگی در آن به مخاطره افتاده باشد و روند طبیعی زندگی در آن وجود نداشته باشد (بصیرزاده و همکاران، ۱۳۹۱).

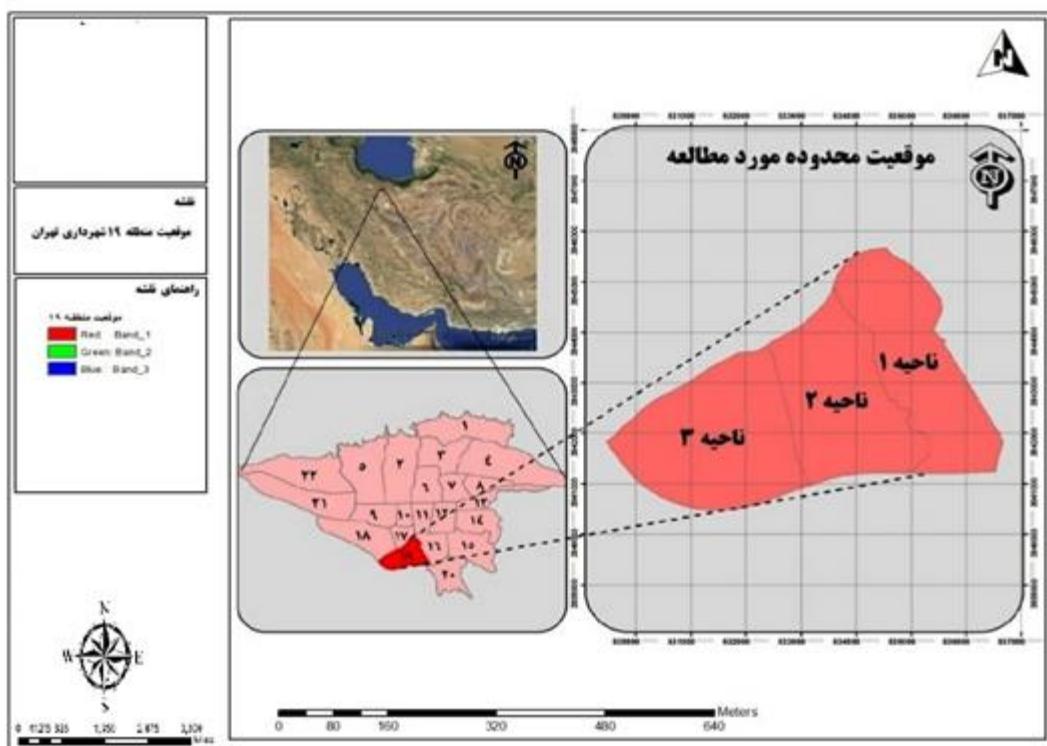
شاخص‌های شناسایی بافت فرسوده عبارتند از:
- ناپایداری معرف فقدان سیستم سازه‌ای نامناسب و غیر مقاوم بودن ابنيه، بویژه در هنگام وقوع زلزله

محدود می‌گردد. این منطقه از شمال به اتوبار جوانه، از جنوب به اتوبار آزادگان، از شرق به اتوبار نواب- خیابان بهمنیار و از غرب به اتوبار آیت‌الله سعیدی محدود شده است و همچنین با مناطق ۱۶، ۱۷، ۱۸ و ۲۰ هم‌جوار شده است. دارای ۱۴ محله می‌باشد که خانی‌آباد نو، نعمت‌آباد، شکوفه (عبدل‌آباد) و دولتخواه از محلات مشهور این منطقه هستند. منطقه ۱۹ شهرداری تهران با استقرار در حوزه ورودی جنوب غرب تهران، جایگاه ویژه‌ای دارد و برخی از عناصر ساختاری شهر را در خود جای داده است؛ لذا منطقه ۱۹ در طرح تفصیلی به عنوان دروازه بین‌المللی پایتخت نام‌گذاری شد. نقشه ۱، موقعیت محدوده مورد مطالعه را در سطح استان تهران نمایش می‌دهد. مساحت کل منطقه ۱۹ (۵ ناحیه) ۱۰۲,۴ کیلومترمربع و مساحت داخل محدوده (نواحی ۲ ۲۰,۳ (۳، ۱، ۰ کیلومترمربع که با این حساب مساحت حریم یا نواحی ۴ و ۵ برابر ۸۲,۱ کیلومترمربع می‌باشد. ارتفاع از سطح دریا حدود ۱۱۰۰ متر است.

انجام شد. با توجه به جمعیت ۲۸۷۰۲۴ محلاًت منطقه ۱۹ شهرداری تهران در سال ۱۳۹۵، براساس فرمول کوکران، ۲۸۵ نمونه برآورد گردید اما به لحاظ کسب اطمینان از تکمیل پرسشنامه‌ها تعداد ۲۷۵ پرسش‌نامه تکثیر و براساس نمونه‌گیری تکمیل گردید.

محدوده مورد مطالعه

شهر تهران در حال حاضر دارای ۲۲ منطقه شهرداری است که محدوده مورد مطالعه؛ یعنی منطقه ۱۹ واقع در جنوب شهر تهران است. این منطقه یکی از مناطق حاشیه‌ای کلان‌شهر تهران است که طی ۳۰-۴۰ سال گذشته فرایند تکوین و تشکیل خود را طی کرده است. منطقه مذکور از شمال به منطقه ۱۷، از شرق با منطقه ۱۶ و از غرب با منطقه ۱۸ هم‌جوار است. محورهای زمزم و آیت‌الله سعیدی، مرز مشترک بین منطقه ۱۹ با مناطق هم‌جوار شمالی و غربی را تشکیل می‌دهد. از سمت شرق خیابان بهمنیار و بخش شمالی بزرگراه تنگویان حد فاصل بین منطقه ۱۹ و منطقه ۱۶ است و منطقه ۱۹ از سمت جنوب به بزرگراه آزادگان

نقشه ۱- شمای کلی از منطقه ۱۹ شهرداری تهران

در امان نبوده و پذیرای مهاجرانی بوده که از سایر نقاط کشور وارد شهر تهران شده‌اند. براساس آمارهای رسمی در دسترسی، جمعیت منطقه ۱۹ شهر تهران با افزایشی معادل ۵۸ درصد از ۱۴۳۵۴۰ نفر در سال ۱۳۵۹ به ۲۸۷۰۲۴ نفر در سال ۱۳۹۵ رسیده است که بخش بزرگ افزایش جمعیت در دوره ۱۳۵۹-۶۵ رخ داده است و تنها حدود ۳۱ درصد آن در دهه ۱۳۶۵-۷۵ اتفاق افتاده است.

ویژگی‌های جمعیتی و بافت فرسوده محدوده مورد مطالعه

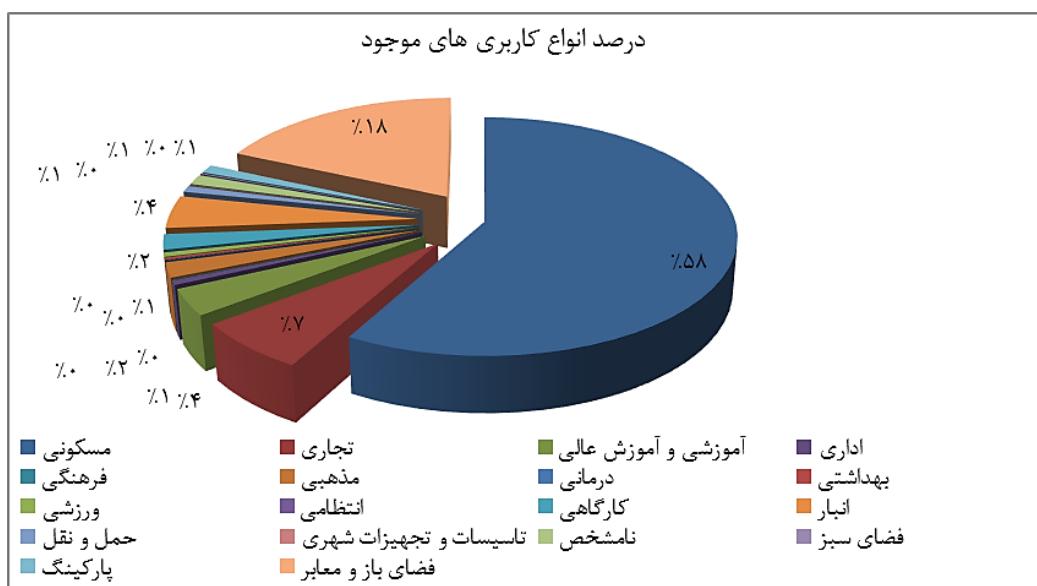
اولین اطلاعات آماری از شمار جمعیت منطقه ۱۹ مبتنی بر آمار سال ۱۳۵۹ است که در این سال شهرداری منطقه ۱۹ تشکیل گردیده است. بررسی رشد جمعیت منطقه ۱۹ طی سال‌های مختلف آماری مبین این واقعیت است که این منطقه نیز از تحولات جمعیتی شهر تهران در سال‌های دهه ۵۰ و به‌ویژه پس از انقلاب

جدول ۲- تحول شمار جمعیت منطقه ۱۹ تهران طی سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۹۵

نرخ رشد نسبت به دوره قبل	متوسط افزایش سالانه	تغییرات		تعداد جمعیت	شرح
		نسبی	مطلق		
--	--	--	--	۱۴۳۵۴۰	سال ۱۳۵۹
۷/۰۷	۱۲۱۳۰	۵۰/۷	۷۲۷۷۸	۲۱۶۳۱۸	سال ۱۳۶۵
۰/۵	۱۱۰۷	۵/۱	۱۱۰۷۱	۲۲۷۳۸۹	سال ۱۳۷۵
۰/۸	۱۹۷۴	۵/۲	۱۱۸۴۲	۲۳۹۲۲۱	سال ۱۳۸۵
۱	۲۱۴۴	۹/۴	۲۱۴۴۸	۲۴۸۸۳۷	سال ۱۳۹۰
۲/۹	۳۶۳۷	۱۵/۳۵	۳۸۱۸۷	۲۸۷۰۲۴	سال ۱۳۹۵

جدول ۳- مشخصات بافت‌های فرسوده

منطقه ۱۹ تهران	بافت فرسوده پیشنهاد مشاور منطقه	مساحت کل بافت	درصد بافت
ناحیه یک	نوع اول	۶۰۱۱۶۶,۳۴	۹۱/۸۰
	نوع دوم	۴۹۷۴۵,۷۴	۷/۶۰
	نوع سوم	۲۱۲۴,۲۶	۰/۳۲
	جمع	۶۵۴۸۸۴,۸	-
ناحیه دو	نوع اول	۳۵۹۶۱۳,۱۵	۶۵/۵۴
	نوع دوم	۱۳۳۲۶۹,۳۰	۲۴/۲۹
	نوع سوم	۵۵۸۲۵,۳۱	۱۰/۱۷
	جمع	۵۴۸۷۰۷,۴	-
ناحیه سه	نوع اول	۲۰۱۳۶۱,۵	۲۶/۸۶
	نوع دوم	۲۲۱۵۷۴,۷۷	۲۹/۵۵
	نوع سوم	۳۲۶۷۹۱,۳۳	۴۳/۵۹
	جمع	۷۴۹۷۲۷,۶۲	-

نمودار ۱- درصد کاربری های موجود منطقه

فرسode نوع دوم با بافت دارای معابر عمدهاً با عرض کمتر از ۶ متر صورت گرفته است. بنابراین در کل منطقه ۳۸/۲ هکتار از سطح مسکونی چهار فرسode‌گی نوع سوم می‌باشد. درخصوص بافت فرسode نوع سوم ذکر این نکته لازم است که با دو گروه بافت فرسode نوع سوم مواجه هستیم. یک گروه از این بافت‌های فرسode، محدوده‌هایی را تشکیل می‌دهند که سورای عالی معماری و شهرسازی، آنها را به عنوان بافت فرسode شناسایی می‌کنند و دسته بعدی، بافت‌های فرسode‌هایی می‌باشند که با معیارهای فرسode‌گی فوق الذکر (بلوک‌های با ۵۰۰ درصد قطعات کمتر از ۲۰۰ مترمربع، مصالح کم دوام و عرض معابر کمتر از ۶ متر) و براساس برداشت‌های میدانی مشاور شناسایی شده‌اند.

۵- یافته‌های تحقیق

ارزیابی محدوده بافت‌های فرسode و اولویت مداخله طبقه‌بندی بافت فرسode با اولویت مداخله در سه گروه به شرح زیر انجام شد:

- بافت فرسode نوع اول که شامل آن دسته از بلوک‌های شهری است که بیش از ۵۰ درصد ساختمان‌های آن کم دوام می‌باشند. براین اساس در کل محدوده منطقه ۱۹/۶ هکتار از اراضی مسکونی دارای فرسode‌گی نوع اول می‌باشند.

- بافت فرسode نوع دوم که شامل محدوده هم‌پوشانی بافت فرسode نوع اول با بافت دارای ۵۰ درصد قطعات با مساحت کمتر از ۲۰۰ مترمربع می‌باشد. بر این پایه ۴۰ هکتار از مساحت سطح مسکونی منطقه فرسode است.

- بافت فرسode نوع سوم که شناسایی این بافت از طریق تعیین محدوده هم‌پوشانی بافت

جدول ۴- وضعیت دانه‌بندی در بافت فرسوده منطقه ۱۹ (سال ۱۳۹۸)

مساحت		تعداد پارسل‌ها		مساحت		تعداد تجمعی پارسل‌ها	تعداد پارسل‌ها	مساحت (مترا مربع)
درصد مساحت	درصد تجمعی	درصد مساحت	درصد تجمعی	درصد تعداد	(هکتار)			
۸/۰	۸/۰	۲۱/۸	۲۱/۸	۱,۲۸۷۰۶	۳۳۳	۳۳۳	S<50	
۳۵/۶	۴۴	۷۳	۵۱/۵	۵,۶۹۵۵۸۷	۱۱۲۱	۷۸۸	S<100 \geq 50	
۲۵/۴	۶۹	۹۶	۲۲/۹	۴,۰۶۸۱۹۶	۱۴۷۱	۳۵۰	S<150 \geq 100	
۲/۶	۷۲	۹۸	۱/۶	۰,۴۲۱۳۷۹	۱۴۹۵	۲۴	S<200 \geq ۱۵۰	
۴/۶	۷۶	۹۹	۱/۵	۰,۷۴۰۶۹۵	۱۵۱۸	۲۳	S<500 \geq ۲۰۰	
۱۶/۳	۹۳	۹۹/۹۳	۰/۷	۲,۶۰۸۶۶۴	۱۵۲۸	۱۰	S<10000 \geq ۵۰۰	
۷/۴	۱۰۰	۱۰۰	۰/۱	۱,۱۹۰۵۸۳۳۴۳	۱۵۲۹	۱	S \geq 10000	
۱۰۰			۱۰۰	۱۶		۱۵۲۹	کل	

سؤالات پیش‌بینی‌شده نسبت به تنظیم پرسشنامه براساس طیف لیکرت پرداخته شد و سپس بین ۲۷۵ نفر از شهروندان شهرداری منطقه ۱۹ تهران که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند توزیع گردید. سپس با ارائه توضیحاتی در زمینه طرح مطالعاتی و طرح‌های اجرا شده (جامع و تفضیلی)، از آنها خواسته شد نسبت به تکمیل پرسشنامه اقدام کنند و پس از تکمیل و جمع‌بندی پرسشنامه‌ها نسبت به نتایج به دست آمده اقدام گردید و براساس آن به ترسیم جدول توزیع فراوانی و نمودارهای توزیع فراوانی در تحلیل توصیفی اقدام شد.

ارقام جدول ۴ بیانگر گستردگی فرسودگی در سطح منطقه ۱۹ می‌باشند. از طرفی با توجه به جریان تدریجی بهسازی و نوسازی و ظرفیت اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی مردم، برنامه بهسازی و نوسازی اساساً در سه فاز مطرح می‌شود. در فاز نخست معیارهای دسته سوم با توجه به شدت بالای فرسودگی آن از ابعاد مختلف، مبنای کار است. در فاز ۲ معیارهای دسته ۲ و در فاز ۳ معیارهای دسته اول اساس کار قرار می‌گیرند. در ذیل به تشریح و تحلیل کمی بافت فرسوده در این منطقه می‌پردازیم:

تحلیل توصیفی

با توجه به تجزیه و تحلیل کمی توصیفی و همچنین رسیدن به اهداف طرح و پاسخگویی به

جدول ۵- توزیع فراوانی و نمودارها در تحلیل توصیفی

سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی میزان رضایت کلی از عملکرد مدیریت شهری منطقه ۱۹ شهرداری تهران	۴۳	۴۸	۶۷	۶۵	۵۲
	۱۶	۱۷	۲۴	۲۴	۱۹
	۱۶	۱۷	۲۴	۲۴	۱۹
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی بهتر شدن زندگی ساکنان در ۵ سال آینده	۰	۷۵	۷۰	۹۵	۳۵
	۰	۲۷	۲۵	۳۵	۱۳
	۰	۲۷	۲۵	۳۵	۱۳
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی کیفیت مسکن ساکنان در محلات بافت فرسوده	۳۰	۵۴	۷۳	۵۵	۶۳
	۱۱	۲۰	۲۷	۲۰	۲۳
	۱۱	۲۰	۲۷	۲۰	۲۳
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی میزان آسایش و آرامش در محلات بافت فرسوده	۲۸	۴۹	۷۳	۶۰	۵۵
	۱۴	۱۸	۲۷	۲۲	۲۰
	۱۴	۱۸	۲۷	۲۲	۲۰
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی میزان احساس امنیت در محلات بافت فرسوده	۰	۹۵	۷۰	۶۵	۴۵
	۰	۳۵	۲۵	۲۴	۱۶
	۰	۳۵	۲۵	۲۴	۱۶
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی رضایت از کیفیت مراکز خدماتی (بهداشتی، تفریحی، آموزشی) در محلات بافت فرسوده	۰	۶۵	۸۳	۶۹	۵۸
	۰	۲۴	۳۰	۲۵	۲۱
	۰	۲۴	۳۰	۲۵	۲۱
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی میزان شرکت شهروندان در مدیریت منطقه شهری	۴۱	۵۲	۴۶	۷۳	۶۳
	۱۵	۱۹	۱۷	۲۷	۲۳
	۱۵٪	۱۹	۱۷	۲۷	۲۳
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی مطلق و فراوانی نسبی میزان شرکت شهروندان در اجرای طرح‌های نوسازی و بهسازی	۴۱	۵۲	۴۶	۷۳	۶۳
	۱۵	۱۹	۱۷	۲۷	۲۳
	۱۵	۱۹	۱۷	۲۷	۲۳
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
نحوه و چگونگی مشارکت با مدیریت محله خود	از طریق شورا	مستقیم			
	۱۲۷		۱۴۸		فراوانی مطلق (F)
	۴۶		۵۴		فراوانی نسبی (PF)
	۴۶		۵۴		درصد کل

پاسخگویان در اجرای طرح‌های نوسازی و بهسازی
مشارکت داشته‌اند و ۵۴ درصد در اجرای طرح‌های
نوسازی و بهسازی عدم‌مشارکت خود را اعلام کرده‌اند.

- بررسی میزان مشارکت شهروندان در اجرای طرح‌های
نوسازی و بهسازی
طی بررسی‌های به عمل آمده ۴۶ درصد از

نحوه و چگونگی مشارکت با مدیریت محله خود

جدول ۶- فراوانی مطلق و فراوانی نسبی میزان مشارکت شهروندان در اجرای طرح‌های نوسازی و بهسازی

سؤال	درصد کل	فراوانی نسبی (PF)	فراوانی مطلق (F)	بله	خیر
آیا در اجرای طرح‌های نوسازی و بهسازی مشارکت داشته است؟				۱۲۷	۱۴۸
				۴۶	۵۴
				۴۶	۵۴

تنظيم پرسشنامه و توزيع آن در بين شهروندان منطقه ۱۹ شهرداری تهران و تكميل فرمها و سپس جمع‌بندی نتایج حاصل درجهت تعميم‌پذيری نتایج حاصل از نمونه‌گیری، از آزمون آماری خی دو استفاده کرده و نتایج بهدست زير با سطح خطاي ۰/۰۵ بهدست آمد.
طبق آزمون کاي دو نسبت به تحليل استنباطي سؤالات پرسشنامه اقدام گردید و نتایج زير حاصل گردید:

تحليل استنباطي

مساحت زياد و جمعيت فراوان محدوده مورد مطالعه، از يكسو و كمبود نيري انساني و وقت لازم از سوي ديگر، اجازه مطالعه كل جامعه در اين محدوده را از ما گرفته است؛ لذا از روش نمونه‌گيری استفاده می‌شود. براساس فرمول كوكران حجم نمونه برابر است با ۲۷۵ که با سطح خطاي ۵ درصد محاسبه گردیده است. پس از

جدول ۷- جدول مقادير شاخص کاي دو به ازاي درجات آزادی و سطوح مختلف خطأ

درجه آزادی	سطح خطأ				
۱	۳/۸۴	۵/۰۲	۱۶/۶۳	۷/۸۸	۱۰/۸۳
۲	۵/۹۹	۷/۳۸	۹/۲۱	۱۰/۶۰	۱۳/۸۲
۳	۷/۸۱	۹/۲۵	۱۱/۳۴	۱۲/۸۴	۱۶/۲۷
۴	۹/۴۹	۱۱/۱۴	۱۲/۲۸	۱۴/۸۶	۱۸/۴۷
۵	۱۱/۰۷	۱۲/۸۳	۱۵/۰۹	۱۶/۷۵	۲۰/۵۲
۶	۱۲/۵۹	۱۴/۴۵	۱۶/۸۱	۱۸/۵۵	۲۲/۴۶
۷	۱۴/۰۷	۱۶/۰۱	۱۴/۴۸	۲۰/۲۸	۲۴/۳۲
۸	۱۵/۵۱	۱۷/۵۳	۲۰/۰۹	۲۱/۵۹	۲۶/۱۲
۹	۱۶/۹۲	۱۹/۰۲	۲۱/۶۷	۲۳/۵۹	۲۷/۸۸

شهروندان نسبت به بهبود وضعیت زندگی در محله در ۵ سال آینده ندارد.

از آنجا که مقدار کاي دو بهدست آمده از میزان شاخص کاي دو اعلامی (۹/۴۹) بيشتر می‌باشد؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت که فرض H_0 رد شده و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی افزایش اميدواری زندگی در محله در ۵ سال آینده گردد.

سؤال ۱: در مجموع و بهطور کلي آيا به بهتر شدن زندگي خود در پنج سال آينده در منطقه ۱۹ تهران اميدوار هستيد؟

H_0 : رابطه معناداري ميان اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی و افزایش اميدواری شهروندان نسبت به بهبود وضعیت زندگی در محله در پنج سال آینده دارد.

H_1 : رابطه معناداري ميان اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی و افزایش اميدواری

جدول ۸- مقادیر فراوانی‌های مشاهده شده، مقادیر فراوانی‌های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

در مجموع و به طور کلی آیا به بهتر شدن زندگی خود در ۵ سال آینده در منطقه ۱۹ امیدوار هستید؟					
سؤال	خیلی کم	متوسط	کم	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی‌های مشاهده شده	۵۹	۶۶	۶۹	۸۱	۰
فراوانی‌های قابل انتظار	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵	۰
(O-E) ² /Ei	۰/۲۹	۲/۲	۳/۵۶	۱۲/۲۹	۰/۴۹
مقادیر کای دو	۱۸/۳۴	۱۸/۳۴	۱۸/۳۴	۱۸/۳۴	۴

ایجاد شده در محله وجود ندارد.

از آنجا که مقدار کای دو به دست آمده از میزان شاخص کای دو اعلامی (۹/۴۹)^{۹)} بیشتر می‌باشد؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت فرض H_0 رد شده و اجرای طرح‌های بهسازی و نوسازی باعث افزایش آرامش و آسایش در محله نشده است.

سؤال ۲: آیا اجرای طرح‌های بهسازی و نوسازی شده

باعث افزایش آسایش و آرامش در محله شده است؟

H_0 : رابطه معناداری میان اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی و افزایش آسایش و آرامش ایجاد شده در محله وجود دارد.

H_1 : رابطه معناداری میان اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی و افزایش آسایش و آرامش

جدول ۹- مقادیر فراوانی‌های مشاهده شده، مقادیر فراوانی‌های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

آیا اجرای طرح‌های بهسازی و نوسازی توانسته است باعث افزایش آسایش و آرامش در محله شود؟					
سؤال	خیلی کم	متوسط	کم	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی‌های مشاهده شده	۴۱	۵۲	۴۶	۷۳	۶۳
فراوانی‌های قابل انتظار	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵
(O-E) ² /Ei	۳/۵۶	۰/۱۶	۱/۴۷	۵/۸۹	۱/۱۶
مقادیر کای دو	۱۲/۲۴	۱۲/۲۴	۱۲/۲۴	۱۲/۲۴	۴

از آنجا که مقدار کای دو به دست آمده از میزان شاخص کای دو اعلامی (۹/۴۹)^{۹)} بیشتر می‌باشد؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت که فرض H_0 رد شده و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی نتوانسته باعث ایجاد امنیت در محله شده باشد (جدول ۱۰).

سؤال ۳: تا چه حد در محله خود احساس امنیت می‌کنید؟

H_0 : رابطه معناداری میان اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی و ایجاد امنیت در محله وجود دارد.

H_1 : رابطه معناداری میان اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی و ایجاد امنیت در محله وجود ندارد.

جدول ۱۰- مقادیر فراوانی‌های مشاهده شده، مقادیر فراوانی‌های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

تا چه حد در محله خود احساس امنیت می‌کنید؟					
سؤال	خیلی کم	متوسط	کم	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی‌های مشاهده شده	۵۵	۶۵	۷۰	۸۵	۰
فراوانی‌های قابل انتظار	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵
(O-E) ² /Ei	۰	۱/۸۱	۴/۰۹	۱۶/۳۶	۵۵
مقادیر کای دو	۷۷/۲۶	۷۷/۲۶	۷۷/۲۶	۷۷/۲۶	۴

از آنجا که مقدار کای دو به دست آمده از میزان شاخص کای دو اعلامی ($9/49$) کمتر می باشد؛ می توان نتیجه گرفت که فرض H_0 مورد قبول بوده و میان چگونگی مشارکت در مدیریت محله و روند بهسازی و نوسازی شهری وجود دارد.

سؤال ۴: در مدیریت محله خود چگونه مشارکت دارید؟

H_0 : رابطه معناداری میان چگونگی مشارکت در مدیریت محله و روند بهسازی و نوسازی شهری وجود دارد.

H_1 : رابطه معناداری میان چگونگی مشارکت در مدیریت محله و روند بهسازی و نوسازی شهری وجود ندارد.

جدول ۱۱- مقادیر فراوانی های مشاهده شده، مقادیر فراوانی های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

در مدیریت محله خود چگونه مشارکت دارید؟		
مسئل	از طریق شوراییاری ها	مستقیم
فراوانی های مشاهده شده	۱۳۷	۱۳۸
فراوانی های قابل انتظار	۱۳۷/۵	۱۳۷/۵
(O_i-E_i)/ E_i	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱
مقادیر کای دو	درجه آزادی	۱
۰/۰۰۲		

شهروندان از عملکرد مدیریت شهری وجود ندارد.
از آنجا که مقدار کای دو به دست آمده از میزان شاخص کای دو اعلامی ($9/49$) بیشتر می باشد؛ لذا می توان نتیجه گرفت که فرض H_0 رد می شود و شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری نتوانسته است باعث افزایش میزان رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری گردد.

سؤال ۵: میزان رضایت کلی شما از عملکرد مدیریت شهری منطقه ۱۹ شهرداری تهران چگونه است؟

H_0 : رابطه معناداری میان شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری و میزان رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری وجود دارد.

H_1 : رابطه معناداری میان شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری و میزان رضایت

جدول ۱۲- مقادیر فراوانی های مشاهده شده، مقادیر فراوانی های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

میزان رضایت کلی شما از عملکرد مدیریت شهری منطقه ۱۹ شهرداری تهران چگونه است؟					
مسئل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی های مشاهده شده	۴۳	۴۸	۶۷	۶۵	۵۲
فراوانی های قابل انتظار	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵
(O_i-E_i)/ E_i	۲/۶۱	۰/۸۹	۲/۶۱	۱/۸۱	۰/۱۶
مقادیر کای دو	۸/۰۸			درجه آزادی	۴

H_1 : رابطه معناداری میان شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری و میزان رضایت شهروندان از سکونت در محله خود وجود ندارد.
از آنجا که مقدار کای دو به دست آمده از میزان

سؤال ۶: آیا از سکونت در محله خود رضایت دارید؟

H_0 : رابطه معناداری میان شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری و میزان رضایت شهروندان از سکونت در محله خود وجود دارد.

است باعث افزایش میزان رضایت شهروندان از سکونت در محله خود گردد.

شاخص کای دو اعلامی (۹/۴۹) بیشتر می‌باشد؛ می‌توان نتیجه گرفت که فرض (H_0) مورد قبول نمی‌باشد و شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری نتوانسته

جدول ۱۳- مقادیر فراوانی‌های مشاهده شده، مقادیر فراوانی‌های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

آیا از سکونت در محله خود رضایت دارید؟					
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی‌های مشاهده شده	۸۵	۵۷	۴۹	۵۴	۳۰
فراوانی‌های قابل انتظار	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷
($O_i - E_i$) $/2/E_i$	۰/۳۰	۰/۲۱	۰/۱۸	۰/۲۰	۰/۱۱
مقادیر کای دو	۱۳/۹۴			درجه آزادی	۴

مراکز خدماتی در محله وجود ندارد.
از آنجا که مقدار کای دو به دست آمده از میزان
شاخص کای دو اعلامی (۹/۴۹) بیشتر می‌باشد، می‌توان
نتیجه گرفت که فرض H_0 مورد قبول نمی‌باشد و میان
شیوه مدیریت شهری در روند بهسازی و نوسازی شهری
و روند بهبود کیفیت مراکز خدماتی در محله رابطه
معناداری وجود ندارد.

سوال ۷: آیا از روند بهبود کیفیت مراکز خدماتی
(بهداشتی، تفریحی، آموزشی) در محله خود رضایت دارید؟
 H_0 : رابطه معناداری میان شیوه مدیریت شهری در
روند بهسازی و نوسازی شهری و روند بهبود کیفیت
مراکز خدماتی در محله وجود دارد.
 H_1 : رابطه معناداری میان شیوه مدیریت شهری در
روند بهسازی و نوسازی شهری و روند بهبود کیفیت

جدول ۱۴- مقادیر فراوانی‌های مشاهده شده، مقادیر فراوانی‌های قابل انتظار و میزان کای دو محاسبه شده

آیا از روند بهبود کیفیت مراکز خدماتی (بهداشتی، تفریحی، آموزشی) در محله خود رضایت دارید؟					
سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
فراوانی‌های مشاهده شده	۷۴	۶۲	۸۱	۵۸	۰
فراوانی‌های قابل انتظار	۵۵	۵۵	۵۵	۵۵	۰
($O_i - E_i$) $/2/E_i$	۶/۵۶	۰/۸۹	۱۲/۲۹	۰/۱۶	۰
مقادیر کای دو	۱۹/۹			درجه آزادی	۴

بافت‌های فرسوده به علت نداشتن برنامه‌ریزی منسجم و
نبود همکاری لازم از سوی دستگاه‌های متولی، توفیق
چندانی حاصل نشده است. همچنین باعث شده طرح‌ها و
برنامه‌های اجرا شده در زمینه بهسازی و نوسازی شهری
از کارایی و اثربخشی لازم برخوردار نباشد که این امر
منجر به کاهش کیفیت زندگی شهری در محدوده مورد
مطالعه شده است؛ مانند نبود طرح و برنامه مناسب و

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

به منظور بررسی و سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای
کیفیت زندگی شهری در محلات بافت فرسوده در منطقه
۱۹ شهر تهران، به بررسی اسناد و مدارک موجود در این
منطقه و تهیه و تدوین و توزیع پرسشنامه در بین
شهروندان این منطقه پرداخته شد. نتایج حاصل از این
پرسشنامه‌ها به این شرح است: در بهسازی و نوسازی

منجر به ارتقای کیفیت زندگی شهری در محلات این بافت‌ها خواهد شد. با توجه به تحلیل یافته‌ها مشخص شد عوامل مدیریتی، ساختاری، اقتصادی، اجتماعی، روان‌شناسنگی و فرهنگی، تأثیر معناداری بر کیفیت زندگی شهری می‌تواند داشته باشد. کیفیت محیط شهری به عنوان یک متغیر پنهان، به طور مستقیم قابل سنجش نیست و در پیوند با متغیرهای مشاهده شده قابل استنباط است. مفهوم کیفیت زندگی شهری در ابتدا بیشتر بر شاخص‌های عینی مانند شاخص‌های اقتصادی مبتنی بود اما در دهه‌های بعدی تحت تأثیر این مفهوم مباحث اجتماعی و کیفی رواج بیشتری یافته‌اند. بنابراین مفهوم برنامه‌ریزی از نگاه صرف کالبدی به نگاهی جامع و یکپارچه ارتقا یافت. با توجه به نتایج به دست آمده کیفیت محیط سکونتی محلات بافت فرسوده منطقه ۱۹ تهران به ویژه محلات حاشیه‌ای، نسبتاً پایین می‌باشد. از این رو با توجه به اهمیت مقوله رضایتمندی سکونتی، لازم است برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران مدیریت شهری برای رسیدن به وضعیت مطلوب و رفع ناهمگنی موجود، شاخص‌هایی که دارای اهمیت بیشتری هستند و محلاتی که از این نظر در سطوح پایین‌تری قرار دارند در اولویت تصمیم‌گیری‌ها قرار گیرند تا با به کار گیری راه حل‌های نو و کارآمد برای بهبود و ارتقای کیفیت محیط سکونتی گام‌های مؤثری برداشته شود.

نداشتن مطالعه کافی درخصوص نیازهای منطقه، تخصیص نیافتن بهینه منابع مالی و بودجه کافی در سطح گستردگی به بافت فرسوده، نارضایتی ساکنان منطقه از دستگاه‌های ذی‌ربط، محدود بودن طرح‌های تشویقی، مشارکت نداشتن کافی مردم ساکن در این محلات، کاربردی نبودن طرح‌های ارائه شده توسط کارشناسان، سخت‌گیری در زمینه دادن مجوز و پروانه ساخت به ساکنان، موقوفه بودن بعضی از املاک در بافت فرسوده، نداشتن توانایی مالی ساکنان و محدودیت تسهیلات لازم به شهروندان. سوء‌مدیریت و نظارت کارشناسان امر و همچنین نداشتن توانایی مالی ساکنین بر میزان مشارکت مردم در زمینه نوسازی تأثیر به سزایی داشته است که باید با حمایت در امر دادن تسهیلات ویژه از قبیل وام‌های بلندمدت با سود کم و ارائه طرح‌های تشویقی و صدور پروانه ساخت به ساکنان منطقه باعث ایجاد انگیزه در بین آنها شده و نسبت به امر ساخت اقدام کنند. همچنین قرار گیری این منطقه در محدوده جنوب شهر تهران و رغبت نداشتن سرمایه‌گذاران یا حمایت نکردن سرمایه‌گذاران اندک فعلی به دلیل سرمایه‌گذاری بافت فرسوده و احداث بناهای مسکونی و تجمیع که دولت و مسئولان ذی‌ربط می‌توانند با ارائه تسهیلات ویژه به سرمایه‌گذاران سبب ترغیب آنها به سرمایه‌گذاری در بافت فرسوده گردند که همین امر

جدول ۱۵- معیارهای پیشنهادی بالا بردن کیفیت زندگی در بافت فرسوده منطقه ۱۹ تهران

ردیف	طبقه‌بندی موضوعی	شاخص‌ها
۱	سنگش ساختار و کیفیت زیست محیطی	آنواع آلودگی‌های زیست محیطی، وضعیت زیست محیطی، رشد فعالیت‌های سازگار با محیط زیست این محلات، آشنایی شهروندان به محدودیت‌های زیست محیطی، توجه به کیفیت محیط‌زیست این محلات و شهرها، توسعه مسکن پایدار، کاهش آلودگی، تغییر رشد شهر از حالت پراکنده به سمت فشرده، ایجاد فضای باز عمومی، رفع مشکل دفع آب‌های سطحی در روزهای بارانی.
۲	سنگش ساختار و کیفیت کالبدی-فضایی، تابآوری	متوسط ابعاد قطعات مسکونی (عرضه مسکونی)، سرانه زمین و زیربنای مسکونی، کیفیت واحدهای مسکونی، تعداد طبقات ساختمان‌های مسکونی، نحوه تصرف واحدهای مسکونی، میانگین عرضه معبیر، سهم بروخورداری از کاربردهای خدماتی، رفاه عمومی و گذران اوقات فراغت، تأمین خدمات تفریحی (فضای سبز، پارک کودک، سینما و...) در جهت گذران اوقات فراغت و افزایش سطح رضایت‌مندی شهروندان ساکن در این محلات با رویکرد بهبود کیفیت زندگی.
۳	سنگش ساختار و کیفیت جمعیتی-اجتماعی	اندازه جمعیت، تراکم جمعیتی (تعداد نفر در هکتار)، تراکم مسکونی (تعداد واحد مسکونی در هکتار)، نرخ خانوار در واحد مسکونی، نرخ نفردر واحد مسکونی، ساختار جنسی (نسبت جنسی)، نرخ باسوسایی زنان، نرخ باسوسایی مردان، تقویت همبستگی فضای محلی، منطقه‌ای و ملی، گسترش تغییر دیدگاه از فن‌گرایی به سمت مشارکت مردم و خرد جمعی، اعمال مدیریت همانهنج محیط‌زیست شهری به جای مدیریت بخشی‌نگر، به کارگیری مردم علاقه‌مند در الگوهای مشارکتی شهری، توزیع عادلانه‌تر رفاه، سیاست
۴	سنگش ساختار و کیفیت اقتصادی و معیشتی	سهم اشتغال، ارزش املاک، توسعه فعالیت‌های صنعتی سبک، رشد تنوع فعالیتی در حوزه‌های شهری، کاهش نابرابری اقتصادی در این محلات، تمرکز زدایی اداری، سیاسی، کاهش تمرکز ناخواسته صنایع، ایجاد خدمات و ادارات دولتی در این محلات، تمرکز زدایی، ایجاد فرصت‌های شغلی، تجارتی کردن کشاورزی، دسترسی آسان به زیرساخت‌های لازم برای نگهداری و آماده‌سازی محصولات کشاورزی، تجمعی قطعات ملکی فرسوده، ارائه تسهیلات، سرمایه‌گذاری و احداث
۵	تصمیم‌گیری	قوانين و مقررات، مشارکت، عناصر تصمیم‌گیری، ایجاد زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری (تلفن، برق، فاضلاب شهری و دفع آب‌های سطحی، شبکه معاابر شهری و تعریض برخی خیابان‌های پرترد)

۷- منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ ملکی، گل آفرین. (۱۳۹۱). تحلیلی بر ساماندهی مداخله در بافت فرسوده شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر خرم‌آباد). *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۴(۸۱)، ۲۱۷-۲۳۴.
- اسدی، احمد؛ مودودی، مهدی؛ حسین‌آبادی، سعید. (۱۳۹۹). مدلسازی رابطه بین سرزنشدگی شهری و حس تعلق مکانی در شهر قاین. *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱(۴۰)، ۳۰-۱۷.
- اسمعیلی، فضل‌الله؛ خیری، سوران. (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در بافت‌های فرسوده و حديد شهری (مطالعه موردی: محله فیض‌آباد و ظفر کرمانشاه). *نشریه پژوهش‌های مکانی-فضایی*، ۲(۳)، ۲۶-۵۲.
- اشرفي، آزاده؛ جزني، نسرин؛ معمارزاده طهران، غلامرضا؛ افشار کاظمي، محمدعلی. (۱۳۹۸). راهبردهای ارتقای کیفیت زندگی کاري کارکنان مشاغل دولتی. *فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی*، ۱۰(۳۸)، ۱۵۱-۱۷۳.
- پوراحمد، احمد؛ زارعی، جواد. (۱۳۹۴). سنگش کیفیت زندگی در قلمرو بافت فرسوده شهری مطالعه موردی منطقه ۹ شهر تهران. *نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی*، ۱۸(۲۱)، ۱۸-۱۱.
- حسنی‌نژاد، آسیه؛ مسیبه، سمانه؛ حسنی‌نژاد، ارلان. (۱۳۹۵). ارزیابی و سنگش شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات شهری (مطالعه موردی: حاجی‌آباد فارس). *نشریه جغرافیا* و توسعه ناحیه‌ای، ۱۴(۱)، ۱۶۵-۱۸۴.

- قادری، جعفر؛ رستگار، ابراهیم؛ قهری، مسلم. (۱۳۹۸). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی کیفیت زندگی در محله‌های شهری (مورد مطالعه: منطقه ۷ شهردار تهران). *نشریه اقتصاد و مدیریت شهری*, ۷(۲۷)، ۷۱-۸۶.
- محمدصالحی، زینب؛ شیخی، حجت؛ رحیمیون، علی‌اصغر. (۱۳۹۲). بهسازی کالبدی-محیطی بافت مرکزی شهری با رویکرد توسعه شهری پایدار مطالعه موردنی: بافت مرکزی شهر خرم‌آباد. *نشریه مطالعات شهری*, شماره ۷، ۷۳-۷۸۷.
- محمدنیا، فاطمه؛ تیموری، مرضیه؛ خانی‌زاده، محمدعلی. (۱۳۹۵). تحلیل و ارتباط‌سنگی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی ذهنی در محلات جدید (نمونه موردنی: محله جاهد شهر مشهد). *مجله مطالعات جامعه‌شناسختی*, ۱۵(۵)، ۱۵۵-۱۸۲.
- مصطفی‌زاده، علی؛ موسوی، میرنجد؛ باقری کشکولی، علی. (۱۳۹۱). مدیریت بافت فرسوده شهرهای کویری ایران در جهت انتخاب استراتژی مناسب مطالعه موردنی شهر می‌بند. *نشریه فضایی جغرافیایی*, ۱۲، ۱۴۵-۱۶۳.
- وارثی، حمیدرضا؛ تقوایی، مسعود؛ رضایی، نعمت‌الله. (۱۳۹۱). ساماندهی بافت فرسوده شهری (نمونه موردنی: شهر شیراز). *نشریه برنامه‌ریزی فضایی*, ۲(۲)، ۱۲۹-۱۵۶.
- وظیفه‌دوست، حسین؛ امینی، مهدی. (۱۳۸۸). بررسی میزان اهمیت ساختهای کیفیت زندگی شهری تهران؛ از دیدگاه مدیران و متخصصان مدیریت شهری. *نشریه مطالعات مدیریت شهری*, ۱(۳)، ۱۸-۱.
- یوسف‌زاده، زهره؛ نوری‌کرمانی، علی؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ حسین‌زاده، محمدمهدی. (۱۳۹۹). سنجش ارتباط و تأثیر ابعاد بازارآفرینی پایدار بر رویکرد کیفیت زندگی شهروندان (مطالعه موردنی: تهران، منطقه ۱۵). *تگریش‌های نور جغرافیایی انسانی*, ۱۲(۴۷)، ۲۹۷-۳۱۴.
- Attia, S., & Khalil, H. A. E. (2015, May). Urban metabolism and quality of life in informal areas. In *REAL CORP 2015. PLAN TOGETHER-RIGHT NOW-OVERALL. From Vision to Reality for Vibrant Cities and Regions. Proceedings of 20th International Conference on Urban Planning, Regional Development* حسینی عباس‌آبادی، محمد؛ طالعی، محمد. (۱۳۹۶). ارزیابی کیفیت زندگی شهری مبتنی بر داده‌های آماری و مکانی. *نشریه علوم و فنون نقشه‌برداری*, ۶(۴)، ۴۱-۵۵.
- خلیل‌آبادی، حسن؛ شاهمرادی قهه، سودابه؛ خانی‌زاده، محمدعلی. (۱۳۹۷). تأثیر عملکرد مدیریت شهری بر ارتقای کیفیت زندگی شهروندان (نمونه موردنی: شهر جدید بهارستان). *نشریه انسان و محیط‌زیست*, ۱۶(۴۵)، ۹۳-۱۰۹.
- خواجه شاهکوهی، علیرضا؛ حسینی، سید محمدحسن؛ طوسي، رمضان. (۱۳۹۴). ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان در امور شهری موردناسی: شهر مینودشت. *فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای*, ۱۰(۴)، ۷۳-۸۶.
- خواجه، علیرضا؛ مهدوی، شهرام؛ سوری، فرشاد؛ صمدی، رضا. (۱۳۹۱). ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری؛ مطالعه موردنی: شهر کاشان. *نشریه مدیریت شهری*, شماره ۳۰، ۲۸۵-۲۹۶.
- رضوانی، محمدرضا؛ مکان، علی‌اکبر؛ منصوریان، حسین؛ ستاری، محمدحسن. (۱۳۸۸). توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردنی: شهر نورآباد، استان لرستان). *نشریه مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای*, ۱(۲)، ۸۷-۱۱۰.
- سیدی‌نسب، سیدعلیرضا. (۱۳۹۲). مدل تملک و آزادسازی در بافت‌های فرسوده با روش مهندسی معکوس (نمونه موردنی: بافت فرسوده آبکوه مشهد). *پنجمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت جامع بحران‌های طبیعی*. شاطریان، محسن؛ حیدری سورشجانی، رسو، فلاحتی، فرشاد. (۱۳۹۹). ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری با رویکرد شهر سالم (مطالعه موردنی: بافت‌های فرسوده شهر کاشان). *فصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری*, ۸۵-۸۰.
- شماعی، علی؛ شهسوار، امین. (۱۳۹۶). ارزیابی کیفیت زندگی شهری در شهرهای جدید (نمونه موردنی: شهر جدید پرند). *فصلنامه جغرافیایی سرزمین*, ۱۴(۵۴)، ۱۶-۱.
- علوی، علی؛ عبودی، محمدرضا؛ دانشور، مهناز. (۱۳۹۷). سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری با رویکرد شهر سالم (مطالعه موردنی: شهر بهبهان). *نشریه آمایش جغرافیایی فضا*, ۱(۲۸)، ۱۸-۱.

- and Information Society* (pp. 661-674). CORP-Competence Center of Urban and Regional Planning.
- Lee, Y. J. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. *Building and environment*, 43(7), 1205-1215.
- Mandeli, K. (2019). Public space and the challenge of urban transformation in cities of emerging economies: Jeddah case study. *Cities*, 95, 102409.
- McCrea, R., Shyy, T. K., & Stimson, R. (2006). What is the strength of the link between objective and subjective indicators of urban quality of life?. *Applied research in quality of life*, 1(1), 79-96.
- Mittal, A., Aggarwal, A., Nayyar, S., Thakral, A., Natt, H. K., & Singh, A. (2019). Assessment of quality of life of the elderly living in rural and urban areas of Ambala District: a comparative study. *Journal of mid-life health*, 10(4), 173.
- Murgaš, F., & Klobučník, M. (2018). Quality of life in the city, quality of urban life or well-being in the city: Conceptualization and case study. *Ekológia*, 37(2), 183-200.
- Shin, M., Kim, D. S., & Lee, J. W. (2003). Deposition of inertia-dominated particles inside a turbulent boundary layer. *International journal of multiphase flow*, 29(6), 893-926.
- Talberth, J. (2012). Contribution to beyond GDP virtual indicator expo. *Center for Sustainable Economy*. http://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/download/actsheets/bgdpve-gpi.pdf.
- Teklay, R. (2012). *Adaptation and dissonance in quality of life: indicators for urban planning and policy making* (Master's thesis, University of Twente).
- Weziak-Białowska, D. (2016). Quality of life in cities-Empirical evidence in comparative European perspective. *Cities*, 58, 87-96.